

Povezanost troška usklađenosti i razine neusklađenosti – kreditne institucije u Republici Hrvatskoj i propisi o informacijskim sustavima

Slaven Smojver i Neven Vrčec

Teorija racionalnog izbora predviđa da organizacija odlučuje racionalno, odnosno da odluke donosi prema vlastitoj procjeni toga koja će joj akcija donijeti maksimalnu korist. Organizacija procjenjuje troškove i eventualne koristi postizanja usklađenosti, kaznu i vjerojatnost kažnjavanja te donosi odluku o tome hoće li se i u kojoj mjeri uskladiti s propisima. Iz toga proizlazi da troškovi usklađenosti imaju bitan, ako ne i ključan utjecaj na usklađenost organizacije s propisima. Istraživanje je pokazalo da između resursne zahtjevnosti ispunjavanja regulatornih odredaba i razine kršenja tih odredaba postoji visoka pozitivna korelacija, što se može primijeniti na prilagodbu postojećih i razvoj novih strategija nadzora usklađenosti, s ciljem povećanja efikasnosti nadzora i smanjenja ukupnog broja neusklađenosti u sustavu.

Primjena propisa uobičajeno organizacijama uzrokuje dodatne troškove, i to izravne (primjerice trošak primjene) i neizravne (primjerice smanjenje zarade zbog ograničavanja pružanja usluga, veće konkurencije, povećanja troškova proizvodnje, smanjivanja asimetrije informacija itd.). Ako je kršenje propisa racionalno i situacijski oportunističko, tvrtke propise krše namjerno te odluku o usklađenosti, tj. o kršenju donose na temelju odvagivanja očekivanih troškova i očekivanih ekonomskih dobitaka. Stoga bi se očekivalo da je trošak usklađenosti povezan s razinom kršenja.

Ovaj rad istražuje podržavaju li empirijski podaci pretpostavku postojanja povezanosti između resursne zahtjevnosti ispunjavanja odredaba i kršenja tih odredaba. Istraživanjem su prikupljeni (cenzus) podaci o resursnoj zahtjevnosti postizanja i održavanja usklađenosti sa svim odredbama “Odluke o primjerenom upravljanju informacijskim sustavom” (Odluke o IS-u) te o razini usklađenosti svake kreditne institucije u Republici Hrvatskoj sa svakom odredbom Odluke o IS-u. Empirijski podaci prikupljeni su 2021. godine pisanim upitnicima: upitnik o resursnoj zahtjevnosti postizanja i održavanja usklađenosti upućen je svim kreditnim institucijama, a upitnik o usklađenosti upućen je ovlaštenim vanjskim revizorima kreditnih institucija.

Slika 1. prikazuje mozaični grafikon prikupljenih podataka te pravilnosti u odnosima usklađenosti i resursne zahtjevnosti: odredbe ocijenjene kao više resursno zahtjevne karakterizira niža razina usklađenosti. Pritom su četiri odredbe (manje od 10% svih odredaba) s kojima su institucije najčešće bile neusklađene, “odgovorne” za više od 50% svih neusklađenosti.

Korelacijski testovi Pearson r i Spearman ρ koji su provedeni nad prikupljenim podacima pokazuju da postoji vrlo velika ($r > 0,7$; $\rho > 0,7$) pozitivna korelacija između percepcije resursne zahtjevnosti ispunjavanja regulatornih odredaba i razine kršenja tih odredaba.

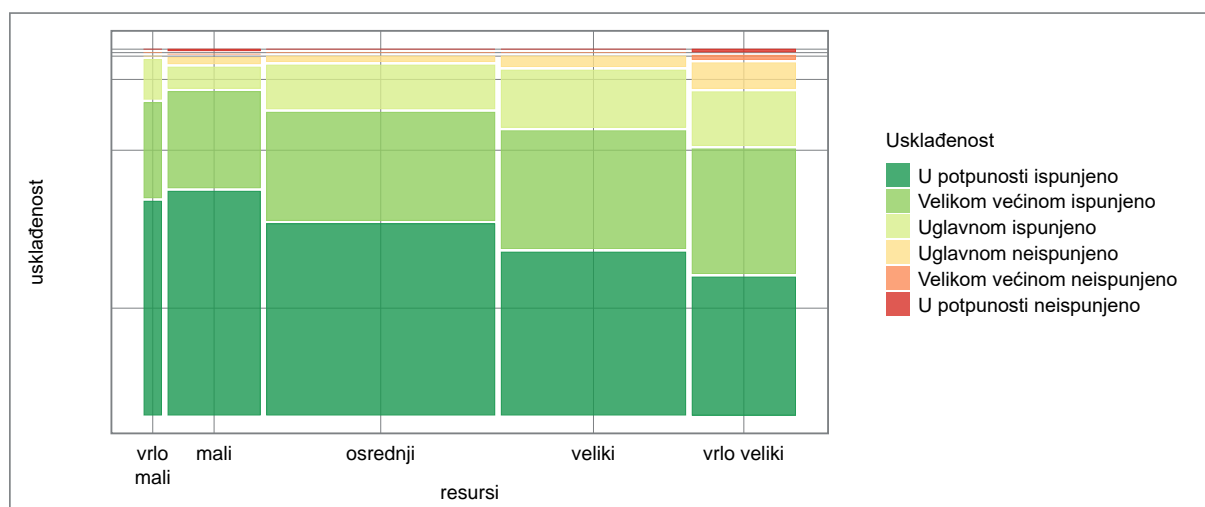

dr. sc. Slaven Smojver
CRISC, CISA, CISM
direktor direkcije,
Direkcija supervizije
informacijskih sustava

prof. dr. sc. Neven Vrčec
redoviti profesor na
Fakultetu za organizaciju
i informatiku u Varaždinu

Slika 1. Odgovori svih ispitanika na ankete za sve odredbe Odluke o IS-u s usporedbom (ne)usklađenosti i resursne zahtjevnosti

Izvor: podaci HNB-a (izračun autora)

Dakle, iako su kreditne institucije u velikoj mjeri usklađene s odredbama Odluke o IS-u (prema procjenama vanjskih revizora usklađene su s odredbama Odluke o IS-u u gotovo 97% slučajeva), najčešće su kršene upravo one odredbe koje karakterizira viša resursna zahtjevnost (tj. trošak) usklađenosti.

Provedeno istraživanje podupire temeljne pretpostavke teorije racionalnog izbora da troškovi usklađenosti imaju bitan, ako ne i ključan utjecaj na usklađenost organizacije s propisima. Rezultati istraživanja mogu se primijeniti na prilagodbu postojećih i razvoj novih strategija nadzora. Uzimajući u obzir informacije o resursnoj zahtjevnosti usklađenosti sa specifičnim odredbama (koje bi – u načelu – trebalo biti moguće objektivno utvrditi), nadzornici bi mogli preciznije usmjeravati nadzore, povećati efikasnost nadzora i smanjiti ukupan broj kršenja u sustavu. Provedeno istraživanje također daje podlogu za daljnja istraživanja koja bi prvenstveno trebala biti usmjerena na poopćavanje utvrđenih rezultata te razvoj detaljnijih i preciznijih modela usklađenosti s propisima.

Literatura

Baldwin, R., Cave, M. i Lodge, M. (2012.): *Understanding regulation: theory, strategy, and practice*, Oxford University Press on Demand

Battaglio, R. P., Belardinelli, P., Bellé, N. i Cantarelli, P. (2019.): *Behavioral Public Administration ad fontes: A Synthesis of Research on Bounded Rationality, Cognitive Biases, and Nudging in Public Organizations*, *Public Administration Review*, 79(3), str. 304 – 320, <https://doi.org/10.1111/puar.12994>

Becker, G. S. (1968.): *Crime and Punishment: An Economic Approach*, *Journal of Political Economy*, 76(2), 169, <https://doi.org/10.1086/259394>

Highhouse, S. i Yüce, P. Y. (1996.): *Perspectives, Perceptions, and Risk-Taking Behavior*, *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 65(2), str. 159 – 167, <https://doi.org/10.1006/obhd.1996.0014>

Hrvatska narodna banka (2010.): *Odluka o primjerenom upravljanju informacijskim sustavom*, “Narodne novine”, br. 37/2010.

Paternoster, R. (2009.): *Deterrence And Rational Choice Theories*, u 21st Century Criminology A Reference Handbook, str. 236 – 244, SAGE Publications, Inc.

Simon, H. (1972.): *Theories of Bounded Rationality*, Decision and Organization